

KS. STANISŁAW DYK

MISTERIUM OBJAWIENIA PAŃSKIEGO JAKO TREŚĆ HOMILII

THE MYSTERY OF THE EPIPHANY AS THE CONTENTS OF A HOMILY

A b s t r a c t. This study, based on the analysis of the sources of preaching, shows the contents of a homily for celebrating the Epiphany. The main theme of this celebration is Christ, who in the event of the homage paid him by the Magi reveals the glory of God to all nations. Universal salvation is clearly emphasized. Christ appears as a personal “place” where every human being can find fulfillment of his spiritual aspirations. In the celebration, we also have the revelation of the Church, which is shown as a community bearing the peace of God, gathering people who are reconciled with each other and open to those who sincerely seek salvation. The contents of a homily should indicate the presence of this salvific event in the liturgical celebration. The signs that will help the faithful in recognizing this mystery in the liturgy are: the bread and wine, which, transformed into the Body and Blood of Christ, become the source of unity among all nations; a kneeling attitude as an expression of adoring the Savior; and light as a revelation of God’s love and glory. The participants of this celebration should also have a proper spiritual disposition that will reflect the path the Magi took in search of the Messiah. The spiritual journey of the faithful during the liturgical celebration finds its continuation in the life of believers through the constant search and contemplation of God in the “poverty” of everyday life, in the poor, in the beauty of nature, along the paths of reason, in the Church who is the guardian of God’s revelation. The faithful are also called to spiritual conversion, so that through the newness of their lives, they become a “light” that will draw other people to God.

Key words: mystery of the Epiphany; homily; liturgical celebration; universal salvation; seeking God; new Christian life.

Ks. prof. dr hab. STANISŁAW DYK – kapłan diecezji kieleckiej; wykładowca homiletyki i teologii ewangelizacji w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II; kierownik Katedry Homiletyki KUL; wiceprzewodniczący Stowarzyszenia Homiletów Polskich; konsultor Komisji Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: standyk@kul.pl; ORCID 0000-0001-7337-0035.

Przeżywanie misterium Objawienia Pańskiego w pobożności ludowej obarczone jest dzisiaj ryzykiem pozostawania w zewnętrznym – kulturowym wymiarze tej uroczystości. Wystarczy tu wspomnieć choćby popularność orszaku trzech króli, który mógłby stanowić ważne wydarzenie ewangelizacyjne, a niekiedy oscyluje jedynie wokół „spacerowego” eventu opatrzonego kolorowymi postaciami wziętymi z zamierzchłej przeszłości. Wyzwaniem dla duszpasterstwa jest dzisiaj troska o to, aby nie zagubić teologicznej istoty tej uroczystości wychodząc od osobowego, świadomego w wierze spotkania z wydarzeniem Chrystusa, które ma miejsce w celebracji liturgicznej. Homilia liturgiczna jawi się tutaj jako uprzywilejowana przestrzeń do krzewienia żywej wiary w Chrystusa objawionego w tym misterium.

Na początku wypada przypomnieć, że misterium Objawienia Pańskiego należy pojmować jako dopełnienie Narodzenia Pańskiego. „Święte słowo Boże odsłania przed światem ostateczne znaczenie narodzin Jezusa Chrystusa. Narodzenie Pańskie, które rozpoczęło się 25 grudnia, dzisiaj, w uroczystość Objawienia Pańskiego, osiąga pełnię: Chrystus objawia się wszystkim narodom”¹. Celebracja liturgiczna Epifanii jest zatem anamnezą objawienia się Chrystusa światu. Warto także dodać, że w starożytności wspomniane były w tym dniu trzy wydarzenia o charakterze epifanijnym: chrzest Jezusa w Jordanie, cud w Kanie Galilejskiej oraz pokłon Mędrców ze Wschodu². Obecnie wydarzenie chrztu w Jordanie przeniesione zostało na kolejną niedzielę po Epifanii, zaś cud w Kanie Galilejskiej jest treścią celebracji w drugą niedzielę okresu zwykłego cyklu C. Cała uwaga tej uroczystości koncentruje się zatem na wydarzeniu adoracji przez Mędrców „nowonarodzonego króla żydowskie-

¹ Por. KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium Homiletyczne*, Pallottinum, Poznań 2015, nr 125 [dalej skrót: DH]; „Boże Narodzenie świętuje najpierw Jego zstąpienie, Jego narodziny w biedzie i uniżeniu. Dlatego koniecznie dopełnione zostaje przez Epifanię jaśniejącego światłem Bóstwa. Tutaj objawia się strona Boska. Dopiero Epifania nadaje pełny sens Wcieleniu, pokazuje nam odkupienie w jego pełni, odnosi je do Boskiej czystości i wysokości”. „O wiele bardziej dzisiejsze święto jest uwewnętrznieniem i uduchowieniem święta Bożego Narodzenia i jego misterium. Dopiero całkowicie dzisiaj ukazuje nam się to, kim jest Ten, który *natus est*”. O. CASEL, *Misterium świąt chrześcijańskich*, Wydawnictwo Benedyktynów, Tyniec 2014, s. 56, 164.

² Związek tych trzech wydarzeń podkreślony jest dzisiaj w liturgii chociażby w antyfonie do Magnificat z II Nieszporów na Uroczystość Epifanii: „W tym dniu tak świętym trzy cuda wysławiamy: dziś gwiazda przywiodła mędrców do żłóbka; dziś podczas godów woda stała się winem; dziś Chrystus dla naszego zbawienia przyjął od Jana chrzest w Jordanie”. *Liturgia Godzin*, t. I, Pallottinum, Poznań 1982, s. 506-507; por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 528 [dalej skrót: KKK]; S. CZERWIK, *Zbawcze misterium Chrystusa i misteria Jego życia obchodzone w cyklu roku liturgicznego*, „Anamnesis” 8(2002), nr 28, s. 17.

go” (Mt 2,2). Podstawowym przesłaniem tej celebracji jest niewymowny dar Boga, który tak „umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3,16). Misterium to jest także antycypacją Paschy, która jest pełnią Objawienia oraz treścią wszelkiej celebracji liturgicznej.

Niniejszy artykuł będzie próbą wniknięcia w teologiczną głębię misterium Objawienia Pańskiego oraz ukazaniem treściowej dynamiki, którą powinna cechować się homilia spełniająca kryteria współczesnej homilii wyznaczone przez naukę Kościoła³. Na pierwszym etapie przeprowadzona będzie analiza tekstów świętych, które stanowią podstawowe źródło homilii (por. np. KL 52; OWMR 65). Następnie zaś ukazana zostanie treść homilii skoncentrowana na misterium Chrystusa, „które zawsze jest w nas obecne i działa, zwłaszcza zaś w obrzędach liturgicznych” (KL 35,2). Chodzić będzie o głębsze odsłonięcie tego misterium, o wskazanie na jego obecność i działanie w celebracji liturgicznej oraz ukazanie, w jaki sposób misterium to znajduje swoją kontynuację w życiu wierzących.

1. INTERPRETACJA SŁOWA BOŻEGO W LITURGII UROCZYŚCZOŚCI OBJAWIENIA PAŃSKIEGO

a) Analiza Tekstów Lekcjonarza

Tekst perykopy ewangelijnej, obecny w Lekcjonarzu, jest całkowicie wierny jego biblijnej wersji. Struktura tekstu ma kształt dyptyku, w którym pierwszy segment opisuje wydarzenie w Jerozolimie (w. 1-9a), zaś drugi wizytę Mędrców w Betlejem (w. 9b-12). Każdy z segmentów zawiera trzy sceny, które wzajemnie ze sobą korespondują⁴. Łatwo dostrzec w nim można szereg antytez: król Herod – Król „dziecię” Jezus; król Herod – Mędrcy; Pismo – gwiazda; Jeruzalem – Betlejem⁵ itp. Homilista mógłby wykorzystać tę strukturę (a zarazem intuicję) tekstu ewangelijnego i zbudować homilię na modelu

³ Por. DH 4-25. Poniższy artykuł będzie oddawał treściową dynamikę homilii rozumianą jako mistagogię syntetyczną i teologiczną. Zob. S. DYK, *Homilia – droga do żywego poznania misterium Chrystusa*, „Jedność”, Kielce 2016.

⁴ Por. A. NEPI, *Epifania del Signore. Interpretare i testi*, „Servizio Della Parola” 40(2008), nr 394, s. 55.

⁵ Por. P. ROTA SCALABRINI, *Epifania del Signore. Interpretare i testi*, „Servizio Della Parola” 41(2009), nr 354, s. 57-59.

przeciwstawnego koła⁶. Wymowa perykopy ewangelicznej łączy się z pozostałymi czytaniem wskazując na centralny temat uroczystości: objawienie Chrystusa wszystkim narodom i ich powołanie do zbawienia.

Poniżej tekst Ewangelii (a potem pozostałych czytań) zostanie przeanalizowany poruszając się wokół najważniejszych słów – kluczy, w których zawiera się istotne przesłanie tej perykopy. Będzie to raczej interpretacja ukierunkowana na kerygmat tych tekstów bez wchodzenia w szczegóły egzegezy właściwe dla akademickiego warsztatu biblisty. Analiza ta posłuży do wydobycia bardziej szczegółowych elementów kerygmatu, które będą pomocne we wskazanym na aktualizację liturgiczną i antropologiczną.

Betlejem – miejsce narodzin Jezusa. Wspomnienie Betlejem, jako miejsca narodzin Jezusa, ma kilka znaczeń. Jezus jawi się tutaj najpierw jako Mesjasz zapowiedziany przez Pisma (por. Mi 5,1), jako potomek Dawida, a nie jedynie Galilejczyk z Nazaretu, jak będą Go potem nazywać Żydzi. Po drugie Jezus rodzi się w małym miasteczku Betlejem objawiając swoją pokorę. W końcu miejsce narodzin Jezusa jest też znakiem dla poszukujących Boga, aby byli otwarci na niespodzianki Bożego objawienia – Bóg przychodzi do nas często w miejscach i czasie, w których się nie spodziewamy. Mędrcy, idąc za ludzką logiką, udają się najpierw do stolicy kraju, potem dowiadują się jednak, że Mesjasz narodzi się nie w potężnej Jerozolimie, lecz – jak mówi Micheasz – w „najluchszym” Betlejem (Mi 5,1). Mateusz, zmieniając nieco to proroctwo i mówiąc, że Betlejem „nie jest najluchsze z głównych miast Judy” (Mt 2,6), określa paradoks narodzenia wielkiego Boga w małym i nie znaczącym miasteczku. Ewangelista przypomina, że jest to miasto pochodzenia Dawida, który – warto pamiętać – został (niespodziewanie) wybrany na króla jako najmłodszy – „najmniejszy” syn Jessego⁷.

Mędrcy ze Wschodu są ludźmi, których w świetle pism Starego Testamentu określić można jako ludzi ówczesnej nauki (filozofia), bądź też jako pogańskich kapłanów, czy też specjalistów od wiedzy magicznej i astrologii (por. Lb 22-24; Iz 2,6; Dn 2,2). Mateusz nie opisuje precyzyjnie ich funkcji podkreślając bardziej ich otwartość na transcendencję. Mędrcy są osobami, których cechuje szczere, wręcz akademickie poszukiwanie prawdy⁸. Warto

⁶ Propozycja takiej – „kontrastowej” kompozycji jednostki przepowiadania przedstawia na przykład Jan Twardy w opracowaniu: *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Wydawnictwo Archidiecezji Przemyskiej, Przemyśl 2009, s. 174-175.

⁷ Por. P. ROTA SCALABRINI, *Epifania del Signore*, s. 58-59; J. RATZINGER (BENEDYKT XVI), *Jezus z Nazaretu. Dzieciństwo*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2012, s. 138-140.

⁸ Por. A. NEPI, *Epifania del Signore*, s. 56.

podkreślić, że Mędrcy osobiście udają się w drogę, aby szukać Tego, którego oznacza gwiazda – Króla i Wyzwolicielea. Nie wykluczone też, że owi uczeni znają zapowiedzi Pisma dotyczące nadejścia Mesjasza ukazanego w kontekście zjawisk astralnych (por. Lb 24,15-17; Mi 5,1)⁹. W takim przypadku Mędrcy okazaliby się ludźmi, którzy potrafią połączyć przesłanie Pisma ze słowem Bożym zawartym w naturze (gwiazda¹⁰) oraz z wydarzeniami, których są świadkami (Dziecię Jezus, Jego Matka itp.). Są otwarci na nowość objawienia Bożego. Mają szerokie spojrzenie na rzeczywistość będącą częścią Boskiego planu zbawienia¹¹: „Było w nich coś z wewnętrznego religijnego dynamizmu, pobudzającego do przekraczania siebie samego, do szukania prawdy, szukania prawdziwego Boga – a więc była to jednocześnie filozofia w pierwotnym znaczeniu tego słowa”¹². Dzięki temu właśnie potrafią rozpoznać w Jezusie zbawczy dar Boga, co wyrażają złożone dary.

Tekst Ewangelii oddaje duchową wędrówkę Mędrców za pomocą wielu terminów: „przybyli”, „pytali”, „ujrzeli”, „ruszyli w drogę”, „bardzo się uradowali”, „weszli”, „zobaczyli”, „upadli na twarz”, „oddali pokłon”, „ofiarowali Mu dary”, „otrzymali nakaz”, inną drogą wrócili do swojej ojczyzny”. Mędrcy są posłuszni natchnieniom płynącym od Boga – wracają do ojczyzny „inną drogą” (Mt 2,12). Ich wędrówka inną drogą oznacza „nowość życia chrześcijańskiego” oraz fakt, że ten, kto odkrył w Jezusie Mesjasza, nie musi

⁹ Por. J. RATZINGER (BENEDYKT XVI), *Jezus z Nazaretu*, s. 124.

¹⁰ Wydarzeniem naturalnym („gwiazda na Wschodzie”), które zainspirowało Mędrców mógł być wybuch super nowej gwiazdy bądź koniunkcja Jowisza i Marsa. Były to dwie jasne planety widoczne w pewnej odległości kątowej od siebie. Zjawisko to miało miejsce ok. 6-7 lat przed Chrystusem (według naszego kalendarza), czyli w czasie Jego narodzin. Por. I. BEDNAREK, *Trzej astronomiczni kandydaci na gwiazdę betlejemską*, w: <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualno/sci/news%2C393447%2Ctrzejastronomicznikandydaci-nagwiazdebetlejemska.html> [dostęp: 20.06.2019]. Niektórzy snują w tym względzie domysły, że mogła to być koniunkcja Jowisza i Saturna, które były widoczne z ziemi w pobliżu Marsa. Jowisz i Saturn mogły mieć dla Mędrców konkretne znaczenie. Jowisz odnosi się do idei królowania (Jowisz w mitologii antycznej uznawany był za boga bóstw pogańskich). Natomiast Saturn, jako planeta dnia siódmego, byłby aluzją do ludu Izraela. Mędrcy widzieliby zatem w tym wydarzeniu astralnym zapowiedź narodzenia Króla, Boga w narodzie Izraela. Są to oczywiście jedynie przypuszczenia. Należy pamiętać, że opowiadanie ewangeliczne ma w tym względzie znaczenie nie tyle historyczne, co teologiczne i poetyckie. Por. C. DOGLIO, *Epifania del Signore. Interpretare i testi*, „Servizio Della Parola” 36(2004), nr 354, s. 54; J. RATZINGER (BENEDYKT XVI), *Jezus z Nazaretu*, s. 130-134.

¹¹ Por. R. DE ZAN, R. LAURITA, *La Parola per la Chiesa. Commento alle letture delle domeniche e delle feste. Anno A*, Edizioni Dehoniane, Bologna 2007, s. 48; M. ORSATI, *Epifania del Signore. Interpretare i testi*, „Servizio Della Parola” 37(2005), nr 364, s. 62-63.

¹² J. RATZINGER (BENEDYKT XVI), *Jezus z Nazaretu*, s. 128.

już wracać „do Jerozolimy”, czyli do judaizmu – ludy pogańskie nie muszą przyjmować religii Mojżeszowej, lecz żywego Chrystusa, w którym religia ta znajduje swą pełnię¹³.

W opozycji zarówno do Jezusa, jak i do Mędrców ukazany jest król Herod. Podczas gdy zapowiadany Mesjasz będzie pasterzem i wyzwolicielem ludu ukazywanym przez Pisma (por. Mi 5,1-3; 2 Sam 5,2; por. także Psalm responsoryjny), Herod zdobywa władzę za pomocą dyplomacji i oszustw. Podczas sprawowania władzy zaś odznacza się okrucieństwem i jest pozbawiony wszelkich skrupułów moralnych. Mędrcy szukają Mesjasza osobiście. Herod zaś nie szuka Jezusa osobiście, lecz wysyła w tym celu inne osoby. Poszukuje Dziecię po to, aby je zabić. Herod posługuje się Pismem we własnym celu. Zatrzymuje się przy tym na jego historycznym zapisie. Herod kłamie, podczas gdy Mędrcy żyją w prawdzie. Herod ma zawężony sposób postrzegania rzeczywistości – zawężony do własnych, egoistycznych celów. Właśnie przez to Herod widzi w Jezusie głównie zagrożenie swojej władzy. Herod jawi się tutaj jako nowy faraon trzymający lud w niewoli, Jezus zaś jako nowy Mojżesz¹⁴. Ojcowie Kościoła powiedzą, że Herod symbolizuje diabła (podobne duchowe znaczenie ma także faraon z czasów niewoli egipskiej). Herod był pod władzą diabła, gdy chciał zabić Jezusa, a diabeł jest „niestrudzonym naśladowcą Heroda. Dręczy go powołanie pogan do wiary i cierpi z powodu coraz większego upadku swej władzy” (św. Leon)¹⁵.

W pierwszym czytaniu (Iz 60,1-6) przedstawiona jest wizja czasów ostatecznych, kiedy to cały rodzaj ludzki, reprezentowany w Ewangelii przez Mędrców, podąży do Jeruzalem, aby głosić chwałę jedyne Pana. Ta prorocka wizja poprzedzona jest obietnicą, że sam Izrael zostanie uwolniony od duchowych ciemności symbolizowanych przez chaos niewoli babilońskiej i napełniony „światłem” Bożej obecności, Bożego słowa i Prawa, co doprowadzi do Jego odnowienia. Tym samym Jerozolima sama stanie się światłem dla ludów pogańskich poprzez styl życia zgodny z wolą Boga. Takie odnowienie ludu Bożego jest nowym wyjściem z niewoli egipskiej. Zatem duchowe odnowienie Izraela przyczyni się do pociągnięcia za sobą wszystkich narodów, co nastraja radością i entuzjazmem. Właśnie dzięki temu Jerozolima stanie się stolicą świata, matką wszystkich miast i wszystkich narodów (por. Ps 87). Wszystkie narody przybędą do Jerozolimy, aby w świątyni oddać

¹³ Por. P. ROTA SCALABRINI, *Epifania del Signore*, s. 61.

¹⁴ Por. C. DOGLIO, *Epifania del Signore*, s. 56-57; A. NEPI, *Epifania del Signore*, s. 57.

¹⁵ Cyt. za: Św. TOMASZ Z AKWINU, *Ewangelia Ojców Kościoła*, W drodze, Poznań 2014, s. 33.

chwałę Bogu, adorować Go i poddać się Jego panowaniu¹⁶. W tekście tym widać podwójny ruch w kierunku góry Syjon w Jerozolimie: przybycie Pana, aby zbawić Izrael i przybycie wszystkich narodów, aby znaleźć zbawienie¹⁷. Tym samym pierwsze czytanie, które stanowi kontekst Ewangelii wskazuje, że to wydarzenie Chrystusa staje się miejscem objawienia Boga i oddawania Mu czci. To Jezus objawia się tutaj jako światło, które oświeca wszystkie narody (por. Łk 2,32).

Również i Psalm responsoryjny (Ps 72) wyraża nadzieję oraz radość z odnowienia ludzkości, jakie przyniesie Mesjasz (Chrystus). Bóg zbierze wokół siebie wszystkie narody i przekaze im swoją sprawiedliwość poprzez Mesjasza – króla sprawiedliwości i obrońcę ubogich. Ten sprawiedliwy Król staje się symbolem nowego porządku kosmicznego („od morza do morza”) i jest zapowiedzią przymierza, jakie Bóg zawrze ze swoim ludem¹⁸.

Drugie czytanie (Ef 3,2-2-3a.5-6) podkreśla, że wszystkie narody uczestniczą w misterium Chrystusa¹⁹ i są współuczestnikami Jego dziedzictwa. Bóg nie dzieli ludzi na lepsze i gorsze kategorie. Dzieła Boga nie są zastrzeżone także dla adeptów wtajemniczonych w jakieś magiczne obrzędy, jak to miało miejsce w religiach pogańskich. Paweł owo włączenie („wrośnięcie”, zjednoczenie) pogan w misterium Chrystusa oraz w Jego Ciało, jakim jest Kościół, oddaje charakterystycznym dla siebie przedrostkiem *syn* („współ”, „razem z”). Warto przypomnieć, że słowa te wypowiada Paweł – ongiś faryzeusz, zazdrosny o przywileje ludu wybranego. Apostoł sugeruje tym samym adresatom swego listu, że ich uczestnictwo w misterium Chrystusa jest owocem śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, które zburzyły wszelkie – etniczne, społeczne i religijne podziały pomiędzy ludźmi (por. Ef 2,14-18). Tym samym jest ono czystym darem Bożej miłości i owocem Jego odwiecznych planów (por. Ef 1,9; 1Kor 2,7). To z kolei winno napęłnić ich serca podziwem i wdzięcznością. Takie objawienie można jednak przyjąć tylko w Duchu

¹⁶ Por. M. ORSATI, *Epifania del Signore*, s. 66; P. ROTA SCALABRINI, *Epifania del Signore*, s. 52-53.

¹⁷ Por. A. CARIDEO, *Il Lezionario del tempo di Natale. Oggi è nato per voi il Salvatore*, w: AUTORI VARI, *Il messale Romano del Vaticano II. Orazionale e lezionario*, vol. I, *La celebrazione del Mistero di Cristo nell'anno liturgico*, Leumann Elle Di Ci, Torino 1984, s. 89.

¹⁸ Por. C. DOGLIO, *Epifania del Signore*, s. 59; P. ROTA SCALABRINI, *Epifania del Signore*, s. 54.

¹⁹ Polskie tłumaczenie przekłada termin *mystérion* na słowo „tajemnica”, co nie do końca oddaje znaczenie tego słowa, które należy rozumieć jako manifestacja i realizacja w Chrystusie zbawczego planu Boga. Por. S. DYK, *Homilia – droga do żywego poznania misterium Chrystusa*, s. 12-14.

Świętym. Z drugiej strony należy pamiętać, że ów proces włączenia wszystkich ludów w jedno ciało Chrystusa jest ciągle procesem *in actu* – procesem, który zmierza do zbudowania królestwa Bożego w pełni czasów, „aby wszystko zjednoczyć na nowo w Chrystusie jako Głowie” (Ef 1,10). W kontekście pierwszego czytania zatem za owe centrum świata (miasto Jeruzalem), do którego zmierzają wszystkie narody, uznać należy samego Chrystusa²⁰.

b) Analiza tekstów eucharystycznych

Kolekta uroczystości Objawienia Pańskiego ukazuje zasadniczy sens tej celebracji liturgicznej. Jego podstawowe znaczenie teologiczne ukazane jest w inwokacji tej modlitwy: „Boże, Ty w dniu dzisiejszym, za przewodem gwiazdy, objawiłeś Jednorodzonego Syna swojego poganom”. Wydarzenie to jest zatem momentem, w którym Ojciec objawia swego Jednorodzonego Syna. Jaką postawę zatem winni przyjąć wierni wobec takiego misterium? Odpowiedź wiary ukazana jest w prośbie kolekty: „spraw łaskawie, abyśmy poznawszy Cię już przez wiarę, zostali doprowadzeni do oglądania twarzy w twarz Twojego majestatu”. W świetle tej prośby widać wyraźnie, że droga, którą przebyli Mędrcy, aby ujrzeć Dziecię, jest drogą życia chrześcijańskiego. Domem w Betlejem, w którym Mędrcy znajdują Jezusa, jest dla chrześcijan eschatologiczne Królestwo. Życie chrześcijan jawi się w tym świetle jako nieustanne i cierpliwe poszukiwanie Boga, już raz poznanego przez wiarę²¹. Ewangelia dnia używa wiele terminów oznaczających duchową drogę Mędrców. Kolekta uroczystości podkreśla zaś motyw poszukiwania Boga używając takich terminów, jak: „objawiać”, „doprowadzać”. Tym samym kolekta przekłada na język modlitwy pragnienie jedności ukazane w tekstach Lekcjonarza. Wystarczy choćby wskazać obecną tam antytezę pomiędzy ludami, poganami a jednym Ciałem (wielość zjednoczona w Chrystusie). Modlitwa ta zaprasza także do rozpoznania i kontemplowania zbawczego planu Bożego: oglądania „blasku Twojego majestatu”.

Modlitwa nad darami wskazuje na ofiarniczy charakter Eucharystii. Jest ona ofiarą Chrystusa paschalnego, który na krzyżu i w zmartwychwstaniu objawił swoją boskość i wieczne królowanie. Stąd modlitwa przypomina dary Mędrców będące zapowiedzią tych wydarzeń, które zgodnie z wielowiekową tradycją każą widzieć w Chrystusie Boga i Króla, który we Wcieleniu przyjął

²⁰ Por. A. NEPI, *Epifania del Signore*, s. 60.

²¹ Por. R. DE ZAN, R. LAURITA, *La Parola per la Chiesa. Commento alle letture delle domeniche e delle feste. Anno B*, Edizioni Dehoniane, Bologna 2005, s. 43.

śmiertelne ciało człowieka, a na Krzyżu przyjął śmierć dla zbawienia ludzi²². Chrystus nazwany jest „darem Kościoła”, przez co modlitwa ta jest zachętą dla uczestników zgromadzenia liturgicznego do współofiarowania się razem z Chrystusem Bogu. Modlitwa odsyła również do momentu Komunii św., w której wierni przyjmują Chrystusa jako „pokarm”. Tym samym otrzymują udział w Jego boskiej naturze oraz moc do naśladowania królowania Chrystusa poprzez czyny miłości i umieranie dla egoizmu: „przynosimy Mu w darze samych siebie, aby nas przebóstwił”²³.

Modlitwa po komunii jest prośbą o to, aby Boże „światło towarzyszyło nam zawsze i wszędzie”. Owo „światło” należy pojmować jako samego Chrystusa, który w sobie samym objawia miłość i pokorę Boga. Antyfony na wejście precyzuje znaczenie tego „światła” – jest nim „Pan łagodny, miłosierny i sprawiedliwy” (Ps 112,4). Wierni, napełnieni takim światłem, poprzez dar Komunii św. mogą roznosić je „zawsze i wszędzie”, naśladowując miłość i pokorę Boga. Stąd też „przyjmowanie z miłością” Eucharystii może być aluzją do słów Jezusa: „Jeśli Mnie kto miłuje, będzie zachowywał moją naukę, a Ojciec mój umiłuje go, i przyjdziemy do niego, i będziemy w nim przebywać” (J 14,23). W taki sposób Bóg objawia się wierzącemu w Eucharystii po to, aby on sam stał się po zakończonej celebracji objawicielem Boga poprzez swoje życie. Dostrzeganie tego misterium w Eucharystii modlitwa po komunii nazywa „czystym wejrzeniem”. Na liturgii dokonuje się zatem to, co Ewangelia opisuje słowami: „I oglądaliśmy Jego chwałę, chwałę, jaką Jednorodzony otrzymuje od Ojca, pełen łaski i prawdy” (J 1,14; por. Łk 2,11nn; 1J 3,2).

W prefacji warto zwrócić uwagę na pojawiające się tam słowo *hodie* („dzisiaj”), które wyraźnie wskazuje na anamnetyczny wymiar Eucharystii. To w „tu i teraz” celebracji liturgicznej uobecnia się objawienie chwały miłosiernego Boga. Widać tu wyraźnie nawiązanie do tekstów lekcjonarza. Chrystus nazwany jest „światłością świata”. Objawienie tej „światłości” jest centrum misterium zbawienia uobecniającego się w Eucharystii. Misterium to polega także na tym, że poprzez śmiertelne człowieczeństwo Chrystusa Bóg daje wierzącym udział w Jego „nieśmiertelnej chwale”²⁴. W ten sposób podkre-

²² „Mędrcy ofiarowują złoto, kadzidło i mirrę. Złoto królowi przystało, kadzidło składa się na ofiarę Bogu, mirrą balsamuje się ciała zmarłych. A więc mędrcy tego, któremu oddają cześć, również głoszą mistycznymi darami: złotem jako króla, kadzidłem jako Boga, mirrą jako podległego śmierci”. Św. GRZEGORZ WIELKI, *Homilie na Ewangelie*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1969, s. 65.

²³ O. CASEL, *Misterium świąt chrześcijańskich*, s. 160.

²⁴ Jest to echo idei zawartej w trzeciej prefacji o Narodzeniu Pańskim o „tajemniczej

ślony jest związek Epifanii z Wcieleniem. Wcielenie ukazane jest tutaj jako misterium zbawienia i objawienia. Prawdziwym Objawieniem jest wcielenie i narodzenie Chrystusa: Chrystus, który ukazał się w ludzkim („śmiertelnym”) ciele, jest widzialnym objawieniem Boga, który zbawia, który oświeca. Bóg zatem poprzez Chrystusa – człowieka objawia ludziom misterium zbawienia (możliwość i dar zbawienia poprzez Chrystusa). I to właśnie ten fakt jest „światłem”, „oświeceniem” dla ludzi, którzy wcześniej nie znali takiej możliwości²⁵. Jak w czasie ziemskiego posługiwania Jezusa można było mieć dostęp do chwały Boga tylko poprzez zasłonę ciała Chrystusa (por. Hbr 10,19; 2 Kor 5,16), tak w celebracji liturgicznej dostęp ten dokonuje się poprzez zasłonę znaków liturgicznych. Warto podkreślić, że chwała Boga objawiona została najmocniej w uniżeniu i miłości krzyża Chrystusa. To do tych darów wierni mają dostęp w Eucharystii. Jednocześnie modlitwa ta pokazuje związek Epifanii z Paschą. W Betlejem bowiem objawiona zostaje chwała Chrystusa, która osiągnie swe ostateczne spełnienie dopiero w wydarzeniu Paschy.

2. TREŚCIOWA DYNAMIKA HOMILII NA UROCZYSTOŚĆ EPIFANII

a) Odsłonięcie misterium celebracji

Podstawowym tematem celebracji liturgicznej jest misterium Chrystusa, który jawi się jako nowy ośrodek, magnes przyciągający do siebie cały świat. Chrystus objawiony jest tu – według słów Jana Pawła II – jako „centrum wszechświata i historii”²⁶. W Chrystusie bowiem Bóg w Trójcy Świętej Jedyny objawia się całej ludzkości i pociąga ją do wspólnoty ze Sobą. To w wydarzeniu Chrystusa ludzkość może kontemplować Boga. To w Nim „wszystkie skarby mądrości i wiedzy są ukryte” (Kol 3,2). To On jest „pełen łaski i prawdy” (J 1,14), to On jest „światłością świata” (J 8,12). Kto znalazł ten skarb, już nigdy nie musi szukać dalej. Homilista winien przypomnieć wiernym, jak wielkim darem jest ich uczestnictwo w misterium Chrystusa. Mogą być pewni tego, że kontemplując

wymianie” między Bogiem i ludźmi w Słowie Wcielonym. Wcielenie jawi się tutaj jako konieczny warunek odkupienia: jeśli Bóg nie stałby się człowiekiem, człowiek nie zostałby zbawiony. Por. G. FRANCESCONI, *Una lettura teologico-liturgica dei prefazi del tempo di Avvento e di Natale*, w: AUTORI VARI, *Il messale Romano del Vaticano II. Orazionale e lezione*, vol. I, s. 152-153.

²⁵ Por. tamże, s. 153.

²⁶ JAN PAWEŁ II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1986, nr 1.

misterium Epifanii znajdują to, co jest u źródeł wszelkich, ludzkich (filozoficznych, naukowych, egzystencjalnych) poszukiwań i pragnień.

Opowiadanie o objawieniu Chrystusa poganom należy zinterpretować także w świetle misterium paschalnego, które jest tematem każdej celebracji eucharystycznej (por. KL 52). Łatwo zauważyć wtedy, że misterium Epifanii odsłania wiele elementów Paschy Chrystusa. Widać to choćby w fakcie odrzucenia Chrystusa – Mesjasza przez uznających się za sprawiedliwych (faryzeusze i uczeni w Piśmie – por. Mt 27,25)²⁷ i jednocześnie przyjęcie Go przez grzeszników (Maria Magdalena – por. J 20,1-18) i pogan (setnik rzymski – por. Mt 27,54; Mk 15,38). Powiązanie tego misterium z Paschą wyrażają także dary złożone Jezusowi przez Mędrców – wskazują one na Chrystusa jako na Boga, Króla i są zapowiedzią Jego śmierci. Wszystkie te tytuły zostaną przypomniane w czasie Paschy Chrystusa (por. np. Mt 26,63-64; 27,11.37). W betlejemskiej szopie Chrystus objawia pokorę i miłość Boga, która dojdzie do szczytu w czasie Jego Paschy. Mamy tu w końcu odsłoniętą chwałę Chrystusa, która objawi się w pełni w czasie Paschy: w kenozie krzyża (por. 1 Kor 1,18 nn; 2,6 nn)²⁸ i wywyższeniu zmartwychwstania. Zwycięstwo Wielkanocy ukazane jest także w osobach Mędrców, którzy obrazują przybycie wszystkich ludów do Chrystusa.

Misterium tej celebracji to także Chrystus żyjący w łonie Matki Kościoła, który jest nowym Jeruzalem, do którego podążają teraz wszystkie narody. To w Kościele mieszka Pan, który mocą Ducha Świętego daje przystęp do Siebie, a tym samym oświeca, uszczęśliwia, umacnia i uzdrawia. Jest on jak potężny magnes, który przyciąga wszystkich szczerze szukających Boga. Kościół promienieje światłem obecnego w Nim Chrystusa i chwałą Boga (por. pierwsze czytanie) jawiąc się jako „znak i narzędzie wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego” (KK 1)²⁹.

W adoracji Mędrców należy widzieć symboliczny powrót całego świata do Boga. „Chrześcijanom [bowiem] dano to, czego szuka cały świat. Kawalkady

²⁷ Por. C. DOGLIO, *Epifania del Signore*, s. 57; P. ROTA SCALABRINI, *Epifania del Signore*, s. 57.

²⁸ „Ukrzyżowany jest Panem chwały – *Kyriosem* chwały. [...] W ten sposób otrzymujemy zupełnie nowe pojęcie chwały. Chwała to nie jest moc tego świata ani mądrość i poznanie tego świata. Chwała pochodzi z krzyża. Na krzyżu zaś ulega zaprzeczeniu wszystko, co jest z tego świata i jego chwały. Krzyż bowiem osądza i uśmierca wszelką potęgę, wszelką pychę i wszelką mądrość tego świata. Lecz właśnie przez to krzyż uzdalnia do poznania i osiągnięcia prawdziwej chwały, chwały Boga”. O. CASEL, *Misterium świąt chrześcijańskich*, s. 156.

²⁹ Por. KKK 60, 674, 774-776, 831.

narodów będą spływać ku łasce, w której my już trwamy”³⁰. Odo Casel powiada, że w ten sposób „spełnia się to, czego ludzkość z utęsknieniem pragnęła od niepamiętnych czasów, a czego sama z siebie nigdy nie ośmielała się nawet spodziewać. Całe dzieje ludzkości są jednym wielkim pragnieniem oblicza Ojca, wołą odpocznienia w Praprzyczynie i ostatecznym Celu. [...] Również poganie wołają o obecność swych bogów, a w gruncie rzeczy prawdziwego Boga, którego skrycie wyczekują za chaosem swych bóstw. Wymarzone spełnienie tej tęsknoty przybiera u nich formy, [...] które przed Wcieleнием Boga nie mogły być prawdziwe. Pieśni i tajemne ryty misterii wołają o epifanię, to znaczy o widzialne i odczuwalne, promienne i zbawcze przyjscie Boga”³¹. Warto uświadomić wiernym, że podobne pragnienie wyrażają współcześni neopoganie, którzy przez synkretyczną religijność próbują się zbliżyć do Tego, którego z oddali przeczuwają, lecz szukają po omacku. Misterium Boga, nawiedzającego swe dzieci, nie było jednak „oznajmione synom ludzkim w poprzednich pokoleniach” (drugie czytanie). Spełnienie tych wszystkich tęsknot nastąpiło w Osobie wcielonego Słowa. W osobach Mędrców „cała ludzkość, stęskniona za Bogiem, dociera do Betlejem i znajduje tam Dziecię z Matką Jego, Maryją (Mt 2,10)”³². W objawieniu tym kryje się zarazem odrzucenie wszelkich form synkretyzmu religijnego, astrologii czy magii.

Warto pamiętać, że w Chrystusie, który objawia się poganom, każdy wierzący powinien dostrzec także wielkie miłosierdzie Boga. Mędrcy to ludzie, którzy prawdopodobnie praktykowali wspomnianą magię. Magia i idolatria zaś mają w Biblii zawsze bardzo negatywne znaczenie (por. np. Pwt 18,10-14; Dz 8,9.18; 13,8). Bóg wzywa ich do siebie, podobnie jak prostych i pogardzanych przez ówczesnych ludzi pasterzy, aby okazać im swoje miłosierdzie. W homilii można zatem zwrócić się do wiernych z apelem św. Augustyna: Chrystus to „Ten, który wzywa nie sprawiedliwych, ale grzeszników. Niech nikt z wielkich się nie wynosi, żaden słaby niech nie rozpacza”³³. Uczestnicy zgromadzenia liturgicznego odkrywają zatem w misterium Epifanii niezmierny dar Boga, który tak umiłował świat, że dał swego Syna, aby świat został przez Niego zbawiony (por. J 3,16-18).

³⁰ DH 129.

³¹ O. CASEL, *Misterium świąt chrześcijańskich*, s. 30-31.

³² DH 127.

³³ Cyt. za: ŚW. TOMASZ Z AKWINU, *Ewangelia Ojców Kościoła*, s. 31.

W takiej perspektywie uroczystość Objawienia Pańskiego to spotkanie Boga, który – jak dobry pasterz (por. Mt 2,6) – szuka człowieka (por. J 4,23; Łk 15,4-10) z człowiekiem, który poszukuje Boga (por. Iz 55, 6) Mówiąc inaczej: Bóg się objawia tym, którzy Go szukają. Więcej: Bóg nigdy nie przestaje szukać człowieka i doprowadzać go do spotkania z Nim.

b) **Rozpoznanie misterium w obrzędach liturgicznych**

Owo odkupieńcze objawienie się Boga uobecnia się dla wierzących w celebracji liturgicznej, trwa również i dzisiaj (*hodie* – prefacja), „tu i teraz”. Wzrok wiernych nie może zatem zatrzymywać się jedynie na stajence, żłóbku i Mędrkach. Oczyma wiary mają zobaczyć uobecnienie tego misterium w Eucharystii. To „tu i teraz”, gdy kapłan ukazuje konsekrowane postacie, dokonuje się to samo, co wtedy, gdy Maryja ukazała Mędrcom Nowonarodzonego (chodzi oczywiście o zbawczą, a nie historyczną warstwę tego misterium). Za pomocą tych świętych znaków wierni są jakby przeniesieni w sam środek tego wydarzenia. W misterium tym należy zatem zobaczyć objawienie się prawdziwego, potężnego Boga, który przemienia ten świat i prowadzi do jego spełnienia – oglądamy blask Jego majestatu (por. kolekta). Kontemplując to wydarzenie wierni mogą doświadczyć zbawienia w nim zawartego.

Dostęp do tego misterium dokonuje się dla wierzących jedynie w Duchu Świętym (por. drugie czytanie). Tylko w ten sposób uczestnicy zgromadzenia liturgicznego stają się „współczłonkami” Kościoła i doświadczenia odkupienia. W celebracji eucharystycznej wierzący rozpoznają zatem swego Pana. Przez doświadczenie Ducha Świętego przeżywają w radości celebrację eucharystyczną i odnawiają swoją nadzieję, wzmacniając swoje oczekiwanie Paruzji, kiedy przemieniony w chwale będzie mógł oglądać Ojca. Wtedy to znajdzie swoje wypełnienie misterium Wcielenia³⁴. Warto zatem wezwać uczestników liturgii do radości z przyjęcia nas przez miłosiernego Boga oraz uwielbienia Go za dar uczestnictwa w misterium Chrystusa.

Celebracja liturgiczna winna być ukazana także jako przestrzeń, w której dokonuje się zjednoczenie w Chrystusie wszystkich wierzących. Uczestnictwo w jednym Chlebie – Ciele Chrystusa i w jednym Kielichu Jego Krwi jest drogą do osiągnięcia powszechnego pojednania i pokoju pomiędzy ludźmi (por. Ef 1,7; 2,13-17). Takie właśnie pojednanie i pokój jest celem ducho-

³⁴ Por. S. DYK, *Jesteśmy napelnieni Duchem Świętym. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2017/2018. Zeszyt homiletyczny*, Instytut Gość Media, Katowice 2017, s. 32.

wego itinerarium w kierunku Tego, który objawia się jako Światło, Chwała i Mądrość³⁵.

Znakiem liturgicznym, na który warto także zwrócić uwagę, to postawa kłęcząca, którą wierni przyjmują w czasie modlitwy eucharystycznej – anamnezy śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Postawa ta odnosi się w tej celebracji do pokłonu, jaki Mędrcy wykonali wobec Chrystusa. Mateusz używa tu greckiego terminu *proskynēō*, który w jego Ewangelii ma znaczenie adoracji, odnosi się wyłącznie do Jezusa i związany jest z rozpoznaniem w Nim Syna Bożego (por. Mt 14,33) oraz Zmartwychwstałego Pana (por. Mt 28,9.17)³⁶. Oto jak ten gest komentują autorzy *Dyrektorium homiletycznego*: „Magowie pokazują nam, jak zbliżyć się do Dziecięcia. «Upadli na twarz i oddali Mu pokłon» (Mt 2,11). Przyszliśmy na tę świętą liturgię w tym samym celu. Warto, by homilista przypomniał swoim słuchaczom, że kiedy w uroczystość Objawienia Pańskiego przystępują do Komunii, niech pomyślą, iż w końcu dotarli do tego miejsca i do tej Osoby, do których prowadziły ich gwiazda i Pismo”³⁷.

Kolejny znak liturgiczny to światło, które symbolizuje Chrystusa oraz dane przez Niego duchowe zwycięstwo i wolność, o którym wspomina pierwsze czytanie. Światło odnosi się także do Paschy Chrystusa (zob. choćby liturgia Wigilii Paschalnej), której antycypacją jest misterium Objawienia Pańskiego. To światło Chrystusa „zapala” dusze wiernych, aby mogli świecić Jego blaskiem. To zgromadzenie liturgiczne staje się zatem światłem Chrystusa. Należy przypomnieć w tym miejscu, że w liturgii słowa światło odniesione zostało do Jeruzalem (pierwsze czytanie), które jest zapowiedzią Kościoła – także tego, który gromadzi się na sprawowanie Eucharystii.

W homilii warto wezwać wiernych do adoracji Boga i duchowej wędrówki na spotkanie z Panem obecnym w celebracji. Istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że – podobnie jak opisani w Ewangelii arcykapłani i uczeni ludu (bezwocni egzegeci objawionego misterium) – będą oni słyszeć o Jezusie, lecz „nie ruszą się z miejsca”, aby nawiązać z Nim relację. W taki sposób o postawie uczonych żydowskich mówi św. Augustyn: „stali się podobni do budowniczych arki Noego, którzy przyczynili się do ocalenia innych, a sami zginęli w potopie. Albo do kamieni milowych, które pokazują drogę, a same nie mogą pójść”³⁸. Autorzy *Dyrektorium homiletycznego* radzą w tym wzglę-

³⁵ Por. A. CARIDEO, *Il Lezionario del tempo di Natale*, s. 89.

³⁶ Por. P. ROTA SCALABRINI, *Epifania del Signore*, s. 60.

³⁷ DH 130.

³⁸ Cyt. za: Św. TOMASZ Z AKWINU, *Ewangelia Ojców Kościoła*, s. 34-35.

dzie: „W tym miejscu homilista musi wezwać ludzi do tego, żeby porzucili opieszale sposób działania i spojrzenie ubogie w działanie: «Podnieś oczy wokół i popatrz: Ci wszyscy zebrani zdążają do ciebie» (Iz 60,4)”³⁹.

c) Wskazanie na obecność misterium w życiu wierzących

Wierzący otrzymują w tekstach świętych jasne wskazanie tego, w jaki sposób uroczystość Objawienia Pańskiego znajduje swoją kontynuację w ich życiu. Chodzi o postawę wiary, która w celebracji kontempluje Chrystusa, aby potem – analogicznie – poszukiwać Go w życiu. Dzięki takiej wierze chrześcijanin staje się człowiekiem uwielbienia, który w swojej codzienności potrafi radować się z faktu zamieszkania Boga pośród nas (refren Psalmu), szuka znaków obecności Boga, a wiara – jak ewangeliczna gwiazda – prowadzi go na spotkanie z Tym, który uczynił sobie mieszkanie w naszej, „pokornej” codzienności. Chwała Boga objawia się choćby w okrucinach prawdy, dobra czy bezinteresownej miłości. Chrześcijanin pamięta, że nigdy bowiem nie przestaje się szukać Boga, nawet gdy już raz Go się znalazło: „Szukajcie Boga, a żyć będziecie” (Am 5,6). Chrześcijanin, oświecony przez Ducha Świętego w Eucharystii (por. KL 10), jest człowiekiem wiary, która pomaga przebić się przez „ciemność okrywającą ziemię i gęsty mrok spowijający ludy” (I czytanie). Owe „ciemność” i „mrok” oznaczają świat, w którym grzech naznaczył swoje królowanie. W taki świat wierzący wchodzi zaraz po zakończonej Eucharystii. Teksty święte sugerują zatem, że Boga należy szukać w „ubóstwie” (w zwykłości) naszego życia. Wierzący, uczestnicząc w celebracji liturgicznej, przyjęli misterium odkupienia, w nadziei partycypują już w wiecznej chwale Boga. Jest to bardzo ważne ponieważ nadal przychodzi im żyć w grzesznym ciele, w niedoli tego świata. Bez mocy Boga nie zniesliby „uniżenia” ludzkiego życia⁴⁰.

Chrześcijanin, który oczyma wiary potrafi dostrzec obecność Boga w pokorze swego życia (widzi niewidzialne w widzialnym), umie także rozpoznać chwałę Boga w tych, którzy są odrzuceni i uniżeni dzieląc w ten sposób słabości ciała Chrystusa. Należą do nich ubodzy, ale i dzieci, starcy, chorzy oraz ci wszyscy, którzy we współczesnej cywilizacji są marginalizowani i zagrożeni – uważani za ludzi bez znaczenia.

Boga należy szukać podobnie jak Mędrcy w Jerozolimie, która w celebracji liturgicznej ukazana jest jako symbol Kościoła. Należy zatem przypom-

³⁹ DH 129.

⁴⁰ Por. O. CASEL, *Misterium świąt chrześcijańskich*, s. 56.

nieć wiernym, że Kościół, mistyczne ciało Chrystusa to pewne miejsce znalezienia Mesjasza. Chrystus żyje w Kościele, a Kościół, ciesząc się asystencją Ducha Świętego, w sposób wierny strzeże i przekazuje misterium Chrystusa po wsze czasy (por. KO 10). Warto w tym miejscu choćby zachęcić wiernych, aby prawdy o Chrystusie szukali w nauczaniu Kościoła, czego współczesnym wyrazem jest choćby *Katechizm Kościoła Katolickiego*.

Uczestnik zgromadzenia liturgicznego powinien poczuć się zainspirowany do poszukiwania Boga także w pięknie i złożoności stworzenia⁴¹. Cała dostępna ludziom rzeczywistość we wszystkich swoich strukturach i rytmach (człowiek w swojej istocie i twórczości; budowa materii i życia; wielopostaciowość i jedność przyrody itp.) jest transparentą Trójjedynego Boga⁴². Prawdę o Bogu objawiającym się w świecie odkryć można za pomocą szczerego poszukiwania rozumu: „od stworzenia świata, niewidzialne Jego [Boga] przymioty – wiekuista Jego potęga oraz bóstwo – stają się widzialne przez jego dzieła” (Rz 1,20; por. Mdr 13,1-9). Droga przebyta przez ewangelicznych Mędrców jest wyraźną zachętą do takiego poszukiwania Chrystusa będącego połączeniem oczekiwań ludzkiego ducha, dążeń religii i ludzkiego rozumu⁴³.

W homilii powinno wybrzmieć także wezwanie do tego, aby wszyscy członkowie Kościoła sposobem swego życia dawali świadectwo wiary, aby każdy starał się „zmniejszyć nieprzejrzystość swego życia zaciemniającą epifanię Jezusa, [...] aby samemu stać się epifanią, objawieniem Pana wobec świata”⁴⁴. Chrześcijanin, któremu w Eucharystii objawił się Pan, wezwany jest, aby „świecić”⁴⁵ przed innymi przykładem swego życia (por. Mt 5,16). W ten sposób wierzący będzie objawiał Pana światu. Uczestnicy zgromadzenia liturgicznego przekonują się, że ten, kto znajduje Boga, potem – jak

⁴¹ „Stworzenie jest podstawą wszystkich zbawczych zamysłów Bożych, początkiem historii zbawienia, osiągającej punkt kulminacyjny w Chrystusie. I odwrotnie, misterium Chrystusa jest decydującym światłem oświecającym tajemnice stworzenia; ono objawia cel, dla którego „na początku Bóg stworzył niebo i ziemię” (Rdz 1,1). Od początku Bóg miał na względzie chwałę nowego stworzenia w Chrystusie”. KKK 281.

⁴² Zob. G. GRESHAKE, *Trójjedyny Bóg. Teologia trynitarna*, Wydawnictwo TUM, Wrocław 2009, s. 217-267; J. HOUNGHTON, *Poszukiwanie Boga. Czy nauka może pomóc?*, W drodze, Poznań 2000; M. HELLER, J. ŻYCIŃSKI, *Drogi myślących*, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Katowice 1987.

⁴³ Por. J. RATZINGER (BENEDYKT XVI), *Jezus z Nazaretu*, s. 130.

⁴⁴ R. CANTALAMESSA, *Słowo i życie. Refleksje o słowie Bożym na niedziele i święta. Rok A*, Wydawnictwo św. Antoniego, Wrocław 1995, s. 40.

⁴⁵ Prorok Izajasz w pierwszym czytaniu zawarł radosne wezwanie: „Powstań, świeć Jeruzalem”. Nazwa Jeruzalem odnosi się także do Kościoła i każdej ochrzczonej duszy. Por. DH 128.

Mędrcy – „wraca” do swego życia. Spotkanie z Chrystusem bowiem nie izoluje człowieka ze świata, lecz przemienia go, aby jako „nowy człowiek” swoim życiem głosił chwałę Boga⁴⁶. Wierni wezwani są zatem do konkretnego nawrócenia, aby w przestrzeni swego życia „ofiarowali Jezusowi złoto swojej wzajemnej miłości. Niech ofiarują Mu kadzidło swojej wiary, przez którą uznają w Nim Boga-z-nami. Niech ofiarują Mu mirrę, oznaczającą ich gotowość do tego, żeby umrzeć dla grzechu i zostać wraz z Chrystusem pogrzebanymi oraz powstać do życia wiecznego. Następnie, jak magowie, mogą usłyszeć wezwanie, by wrócili do domu inną drogą”⁴⁷. Wezwanie do naśladowania Chrystusa, objawionego w Betlejem, to odrzucenie próżności, pychy i egoizmu. Styl życia chrześcijana ma być bowiem odbiciem Boskiej chwały, którą jest miłość – najgłębsza istota Boga.

*

Celebracja liturgiczna uroczystości Objawienia Pańskiego dopełnia wymowę Narodzenia Pańskiego. Nowonarodzony Chrystus objawia się już nie tylko pasterzom, lecz wszystkim narodom (w osobach Mędrców). Jest On ukazany jako uosobienie chwały Boga, światłość świata, centrum ludzkich dążeń. W Chrystusie objawionym Mędrcom Bóg przychodzi, aby szukać człowieka. Misterium Epifanii jest także ściśle powiązane z Paschą, która jest pełnią Objawienia oraz jawi się jako finał poszukiwania człowieka przez Boga. Homilia jest uprzywilejowaną przestrzenią, w której należy ogłosić wiernym, że dostęp do duchowych darów, zawartych w misterium Epifanii, mają w celebracji liturgicznej. Objawienie to należy przyjąć w wierze, to znaczy przebić się przez „zasłonę” widzialnych znaków, aby w ich pokorze przyjąć chwałę Boga i mieć udział w Jego naturze. Uczestnicy zgromadzenia liturgicznego winni szukać Chrystusa także w „ubóstwie” swego codziennego życia oraz na drodze filozoficznych dociekań. Misterium to uświadamia wierzącym, że Chrystus i dziś chce objawiać się całemu światu. Pragnie to jednak czynić poprzez życie wierzących, których stanowi narzędziami swej łaski. Właśnie po to w celebracji wierni zostają przemienieni łaską Chrystusa (por. KL 10), aby sami stali się światłem dla świata poprzez nowy styl życia.

⁴⁶ Por. M. ORSATI. *Epifania del Signore*, s. 65.

⁴⁷ DH 130.

BIBLIOGRAFIA

- BEDNAREK I., Trzej astronomiczni kandydaci na gwiazdę betlejemską, w: <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualności/news%2C393447%2Ctrzej-astronomiczni-kandydaci-na-gwiazde-betlejemska.html>.
- CANTALAMESSA R., Słowo i życie. Refleksje o słowie Bożym na niedziele i święta. Rok A, Wydawnictwo św. Antoniego, Wrocław 1995.
- CARIDEO A., Il Lezionario del tempo di Natale. Oggi è nato per voi il Salvatore, w: AUTORI VARI, Il messale Romano del Vaticano II. Orazionale e lezionario, vol. I. La celebrazione del Mistero di Cristo nell'anno liturgico, Leumann Elle Di Ci, Torino 1984, s. 71-95.
- CASEL O., Misterium świąt chrześcijańskich, Wydawnictwo Benedyktynów, Tyniec 2014.
- CZERWIK S., Zbawcze misterium Chrystusa i misteria Jego życia obchodzone w cyklu roku liturgicznego, „Anamnesis” 8(2002), nr 28, s. 9-20.
- DE ZAN R., LAURITA R., La Parola per la Chiesa. Commento alle letture delle domeniche e delle feste. Anno A, Edizioni Dehoniane, Bologna 2007.
- DE ZAN R., LAURITA R., La Parola per la Chiesa. Commento alle letture delle domeniche e delle feste. Anno B, Edizioni Dehoniane, Bologna 2005.
- DOGLIO C., Epifania del Signore. Interpretare i testi, „Servizio Della Parola” 36(2004), nr 354, s. 52-60.
- DYK S., Jesteśmy napelnieni Duchem Świętym. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na rok 2017/2018. Zeszyt homiletyczny, Instytut Gość Media, Katowice 2017.
- DYK S., Homilia – droga do żywego poznania misterium Chrystusa, „Jedność”, Kielce 2016.
- FRANCESCONI G., Una lettura teologico-liturgica dei prefazi del tempo di Avvento e di Natale, w: AUTORI VARI, Il messale Romano del Vaticano II. Orazionale e lezionario, vol. I. La celebrazione del Mistero di Cristo nell'anno liturgico, Leumann Elle Di Ci, Torino 1984 s. 137-175.
- GRESHAKE G., Trójjedyny Bóg. Teologia trynitarna, Wydawnictwo TUM, Wrocław 2009.
- HELLER M., ŻYCIŃSKI J., Drogi myślących, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Katowice 1987.
- HOUNGHTON J., Poszukiwanie Boga. Czy nauka może pomóc?, W drodze, Poznań 2000.
- JAN PAWEŁ II, Encyklika „Redemptor hominis”, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1986.
- Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.
- KONGREGACJA KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, Dyrektorium Homiletyczne, Pallottinum, Poznań 2015.
- Liturgia Godzin, t. I, Pallottinum, Poznań 1982.
- NEPI A., Epifania del Signore. Interpretare i testi, „Servizio Della Parola” 40(2008), nr 394, s. 54-60.
- ORSATI M., Epifania del Signore. Interpretare i testi, „Servizio Della Parola” 37(2005), nr 364, s. 60-68.
- RATZINGER J. (BENEDYKT XVI), Jezus z Nazaretu. Dzieciństwo, Wydawnictwo Znak, Kraków 2012.
- ROTA SCALABRINI P., Epifania del Signore. Interpretare i testi, „Servizio Della Parola” 41(2009), nr 354, s. 52-61.
- ŚW. GRZEGORZ WIELKI, Homilie na Ewangelie, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1969.
- ŚW. TOMASZ Z AKWINU, Ewangelia ojców Kościoła, W drodze, Poznań 2014.
- TWARDY J., Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie, Wydawnictwo Archidiecezji Przemyskiej, Przemyśl 2009.

MISTERIUM OBJAWIENIA PAŃSKIEGO JAKO TREŚĆ HOMILII

S t r e s z c z e n i e

Niniejsze opracowanie, na podstawie analizy źródeł przepowiadania, ukazuje zarys treści homilii na uroczystość Objawienia Pańskiego. Głównym tematem tej celebracji jest Chrystus, który w wydarzeniu pokłonu Mędrców objawia chwałę Boga wszystkim narodom. Wyraźnie podkreślony jest uniwersalizm zbawienia. Chrystus jawi się jako osobowe „miejsce”, w którym każdy człowiek znaleźć może spełnienie swych duchowych dążeń. W celebracji mamy także objawienie Kościoła, który ukazany jest jako wspólnota nosząca w sobie pokój Boga, zgromadzenie ludzi pojednanych ze sobą oraz otwartych na tych, którzy szczerze szukają zbawienia. W treści homilii należy wskazać na uobecnienie tego zbawczego wydarzenia w celebracji liturgicznej. Znakami, które pomogą wiernym w rozpoznaniu tego misterium w liturgii, są chleb i wino, które przemienione w Ciało i Krew Chrystusa stają się źródłem jedności wszystkich narodów; postawa klęcząca jako wyraz adoracji Zbawiciela; światło jako objawienie Bożej miłości i chwały. Uczestnicy tej celebracji winni mieć także właściwą duchową dyspozycję, która odzwierciedli drogę Mędrców odbytą w poszukiwaniu Mesjasza. Duchowa wędrówka wiernych w czasie celebracji liturgicznej znajduje swoją kontynuację w życiu wierzących poprzez postawę ciągłego poszukiwania i kontemplowania Boga w „ubóstwie” codziennego życia, w ludziach ubogich, w pięknie natury, na drogach rozumu, w Kościele, który jest stróżem Bożego Objawienia. Wierni wezwani są także do duchowego nawrócenia, aby przez nowość swojego życia stali się „światłem”, które pociągnie do Boga innych ludzi.

Słowa kluczowe: misterium Objawienia Pańskiego; homilia; celebracja liturgiczna; uniwersalizm zbawienia; szukanie Boga; nowość chrześcijańskiego życia.